

Świat im się przeinaczył

WANDA EWA BRZESKA

Świat im się przeinaczył

I. „CARUSO¹”

Cóż robić — nie pamięta przedwojennych czasów,
Gdy jako młody leśnik mieszkał w ciszy lasu.

Cóż robić — ani słowa powiedzieć nie umie
O tym, jak był żołnierzem w saperskiej² kolumnie.

Wojna

A potem — na północy. Los się przeinaczył.
— Ach, przypomnijże sobie! Byłeś szyn spawaczem!

W mgłę została różowa o zachodzie Wołga³.
Tyś nad Wisłę chciał wracać. Tam ogień się czoiłgał.

«Eszelonem⁴» się wlokłeś, sypiałeś na bruku,
I dotarłeś — pamiętasz? — gdzieś do Buzułuku⁵...

— Ach, jak mu to przypomnieć: «Człowieku, z Kirgizji⁶
Z bronią w rękę wróciłeś do polskiej dywizji!»

Ach, jak mu to przypomnieć: «Córeczkęś miał, bracie!»
Jak biednemu przypomnieć, gdy pamięć zatracił!

Pamięć

Zbiera trawki wśród ruin, nieobecny, dumny:
«Carusem» jest dziś leśnik z saperskiej kolumny.

II. „CZARODZIEJ”

A ten błady — to lekarz. Niegdyś ludzi badał,
Dzisiaj zamiast słuchawki — talię kart przykłada.

Szaleństwo, Trauma,
Zagłada

¹ *Caruso, Enrico* (1873–1921) — słynny włoski śpiewak operowy nazywany „królem tenorów”. [przypis edytorski]

² *saper* — osoba, najczęściej wojskowa, zajmująca się materiałami wybuchowymi, dziś głównie ich rozbijaniem, ale w czasie wojny także zaminowywaniem terenów, budynków czy wysadzaniem mostów i torów kolejowych. [przypis edytorski]

³ *Wołga* — największa i najdłuższa rzeka Europy, płynie przez Rosję, uchodzi do Morza Kaspijskiego. [przypis edytorski]

⁴ *eszelon* — pociąg albo szerzej: kolejowy transport wojsk lub ładunków, urządzony tak, że wozy czy wagony jadą jeden za drugim; na przykład podczas przemieszczania oddziałów wojskowych na dalekie dystanse. [przypis edytorski]

⁵ *Buzułuk* — miasto w Rosji w obwodzie orenburskim, położone nad rzeką Samarą. W latach 1941–1942 formowała się tu tzw. Armia Andersa, ponieważ na mocy układu Sikorski-Majski w Buzułuku stacjonował sztab Armii Polskiej na Wschodzie. Ze wszystkich zakątków Związku Radzieckiego przybywali tu obywatele polscy chcący wstąpić do wojska. [przypis edytorski]

⁶ *Kirgizja* — państwo w Azji Środkowej, obecnie Kirgistan (Republika Kirgiska). W czasie II wojny światowej Kirgiska Socjalistyczna Republika Radziecka była częścią ZSRR. Na jej terytorium formowała się Armia Andersa. [przypis edytorski]

I za włosy się chwyta, na skroniach zwichrzone:
Tyle spraw ma na głowie, wszak dźwiga koronę...

Nie tę zwykłą, królewską: on jest «Czarodziejem»,
(Dlatego taki chudy, bo «Czarodziej» nie je);

«Czarodziej» pod klucz chowa zmiętą gwiazdę Sjonu⁷,
«Czarodziej» po dawnemu unika neonów,

Żyd, Antysemityzm

Rozgląda się przezornie na wszystkich przystankach,
A czasem «Czarodziej» pociąga glinianka⁸.

Samobójstwo

— «Kanał mu przypomina»... szepczą przyjaciele.
Odwiedzają czasami kolegę w niedzielę.

III. „KSIĄDZ CZERLON⁹”

Gdy odchodzisz z Zakładu¹⁰ — popatrz ku framudze,
Staruszcza tam siedzi w bladej światła smudze.

Szaleństwo

Na niebo wzrok skupiony podnosi uparcie
I ostrzeża półszepem: — «Dziś będzie natarcie».

Spokojnie obłok śledzi. Czasem z mrocznej toni,
Z chaosu nagłych dźwięków — przestrach się wyłoni,

Wtedy do czyichś kolan, drząc cała przypada,
O coś błaga, coś prawie przytomnie przekłada:

«Zrozumieź mnie, zrozumcie: widziałam na Śliskiej¹¹,
Jak żandarm niemowlęta wybierał z kołyski.

Zagłada, Śmierć, Dziecko,
Morderstwo, Okrucieństwo

Brał maleństwo za stopki — wiek będę pamiętać.
Za stopki o różowych, okrągłutkich piętках.

Za nóżki, co po ziemi jeszcze nie stąpały,
Co źdźbła trawy za progiem jeszcze nie zdeptały.

A potem — ach, zrozumcie — widziałam to z bliska:
Dzieciobójca maleństwo o latarnię ciska!»

Zmętniały starcze oczy i łyły się w nich perlą:
«Ja jestem — spójrzcie na mnie — ja jestem ksiądz Czerlon!

⁷*Gwiazda Sjonu* — właściwie gwiazda Syjonu, nazywana również „Gwiazdą Dawida” lub „*Magen Dawid*” (Tarczą Dawida); jeden z symboli żydowskich; składa się z dwóch nachodzących na siebie trójkątów, tworzących gwiazdę sześcioramienną. W czasie Zagłady osoby żydowskiego pochodzenia były zmuszane do noszenia na ubraniu symboli żydowskich, np. naszywania Gwiazdy Dawida lub noszenia opasek z wyhaftowaną gwiazdą. Obowiązek noszenia tej odznaki był częścią niemieckiej polityki segregacji i stygmatyzacji Żydów, mającej na celu wykluczenie ich z nie-żydowskiego społeczeństwa i poddanie dyskryminacji; ułatwiał przesiedlenia do gett i ostatecznie do obozów zagłady. [przypis edytorski]

⁸*glinianka* — zbiornik wodny w miejscu dawnego wyrobiska gliny; staw. [przypis edytorski]

⁹*Ksiądz Czerlon* — postać z powieści *Granica* Zofii Nałkowskiej. W dzieciństwie był świadkiem oprawiania jeszcze żywej ryby, scena ta zapadła mu w pamięć do tego stopnia, że już jako dorosły nie jadał ryb. Przywołuje ją też w trakcie rozmowy o znaczeniu bólu i cierpienia w świecie. [przypis edytorski]

¹⁰*Zakład* — tu w znaczeniu: zakład leczenia zdrowia psychicznego. [przypis edytorski]

¹¹*Śliska* — prawdopodobnie chodzi o warszawską ulicę, która znalazła się w obrębie getta. Mieścił się przy niej m.in. Dom Sierot prowadzonych przez Janusza Korczaka i Szpital im. Bersonów i Baumanów. [przypis edytorski]

Ten ksiądz widział w dzieciństwie, jak kobiece dłonie
Krajały żywcem ryby: węgorze, okonie.

Ten ksiądz Czerlon w upartej wspominał udręce
Te ryby wypruwane przez kobiece ręce.

A ja — opancerzony wciąż widzę samochód
Pelen hełmów stalowych... Wciąż oglądam pochód,

Krzywda, Trauma, Rozpacz

Wciąż wołam po imieniu nowo narodzonych:
O, krzywdo, krzywdo, krzywdo krzywd niezawinionych».

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z *Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur*.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na *Licencji Wolnej Sztuki 1.3*. Fundacja Wolne Lektury zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w *Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur*. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/brzeska-swiat-im-sie-przeinaczyl/>

Tekst opracowany na podstawie: Wanda Ewa Brzeska, *Garść ziemi*, Spółdzielnia Wydawnicza "Walbrzych", 1947.

Wydawca: Fundacja Wolne Lektury

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Dofinansowano ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury – państwowego funduszu celowego. Reprodukacja cyfrowa wykonana przez fundację Wolne Lektury z egzemplarza pochodzącego ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Maria Świątlik, Paulina Choromańska.

ISBN 978-83-288-7477-0

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Wolne Lektury – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1,5% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Wolne Lektury, KRS 0000070056.

Wspieraj Wolne Lektury i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przekaż darowiznę na konto: [szczegóły na stronie Fundacji](#).